

УДК 347.73

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2\(42\)-513-522](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-513-522)

Діордіца Ігор Володимирович доктор юридичних наук, професор, професор кафедри приватного та публічного права, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, тел.: (044) 256-29-98, <https://orcid.org/0000-0001-7765-6591>

Олійник Анатолій Юхимович кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри приватного та публічного права, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, тел.: (044) 256-29-98, <https://orcid.org/0000-0002-6245-4804>

Коваленко Інна Анатоліївна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри приватного та публічного права, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, тел.: (044) 256-29-98, <https://orcid.org/0000-0001-7595-777X>

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

Анотація. У статті визначено систему суб'єктів адміністрування митних платежів. Наголошено, що окреслюючи суб'єктів адміністрування митних платежів не можна ототожнювати такі категорії як «суб'єкт адміністрування митних платежів» та «суб'єкт митних правовідносин», оскільки адміністрування митних платежів є лише частиною або окремим інститутом митного регулювання. Суб'єкт митних правовідносин – це особа, що реально бере участь у митних правовідносинах, а суб'єктом адміністрування митних платежів може бути тільки той суб'єкт митних правовідносин, який безпосередньо бере участь у виконанні обов'язку із сплати митних платежів.

Встановлено, що обов'язковим суб'єктом адміністрування митних платежів є митні органи, оскільки вони забезпечують справляння митних платежів, здійснюють контроль правильності обчислення, своєчасності та повноти їх сплати, застосовують заходи щодо їх примусового стягнення, організовують застосування забезпечення сплати митних платежів, взаємодіють з гарантами, що надають гарантії. Іншою стороною таких правовідносин є суб'єкти адміністрування митних платежів, до яких належать особи, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів, та особи, що сприяють адмініструванню митних платежів.

Констатовано, що суб'єкти адміністрування митних платежів – це безпосередні учасники відносин у процесі виконання обов'язку із сплати митних платежів. Суб'єктів адміністрування митних платежів запропоновано

класифікувати за метою адміністрування митних платежів, з огляду на зв'язок того чи іншого суб'єкта митних правовідносин з об'єктом адміністрування митних платежів, а саме – виконанням обов'язку із сплати митних платежів, на: митні органи, що контролюють правильність обчислення, своєчасність та повноту сплати митних платежів; осіб, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів; осіб, що сприяють сплаті митних платежів. Належна взаємодія між суб'єктами адміністрування митних платежів сприятиме ефективному режиму своєчасного та в повному обсязі надходження митних платежів до Державного бюджету України.

Ключові слова: адміністрування митних платежів, митні платежі, суб'єкти, податкове законодавство, митне законодавство, митні органи, платники податків, фінансово-правове регулювання.

Diorditsa Ihor Volodimirovich doctor of legal sciences, professor, professor of the Department of private and public law, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, tel.: (044) 256-29-98, <https://orcid.org/0000-0001-7765-6591>

Oliynyk Anatoliy Yukhimovich candidate of legal sciences, professor, professor of the Department of private and public law, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, tel.: (044) 256-29-98, <https://orcid.org/0000-0002-6245-4804>

Kovalenko Inna Anatoliivna candidate of legal sciences, associate professor, associate professor of the Department of private and public law, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, tel.: (044) 256-29-98, <https://orcid.org/0000-0001-7595-777X>

ENTITIES ADMINISTRATION CUSTOMS PAYMENTS

Abstract. The article defines the system of subjects of customs payments administration. It is emphasized that when defining subjects of customs payments administration, one cannot identify such categories as «subject of customs payments administration» and «subject of customs legal relations», since the administration of customs payments is only a part or a separate institute of customs regulation. The subject of customs legal relations is a person who participates in customs legal relations, and the subject of customs payments administration can only be that subject of customs legal relations who directly participates in the fulfillment of the obligation to pay customs payments.

It has been established that the mandatory subject of customs payments administration is the customs authorities, since they ensure the collection of customs payments, monitor the correctness of the calculation, timeliness and completeness

of their payment, apply measures for their compulsory collection, organize the use of security for the payment of customs payments, interact with guarantors who provide guarantees. The other party to such legal relations is the subjects of customs payments administration, which include persons who are obliged to pay customs payments and persons who facilitate the administration of customs payments.

It has been established that the subjects of customs payments administration are direct participants in the relationship in the process of fulfilling the obligation to pay customs payments. It is proposed to classify subjects of customs payment administration according to the purpose of customs payment administration, taking into account the connection of a particular subject of customs relations with the object of customs payment administration, namely, the fulfillment of the obligation to pay customs payments, into: customs authorities that control the correctness of the calculation, timeliness and completeness of customs payment payments; persons who are obliged to pay customs payments; persons who facilitate the payment of customs payments. Proper interaction between subjects of customs payment administration will contribute to an effective regime of timely and full receipt of customs payments to the State Budget of Ukraine.

Key words: customs payments administration, customs payments, entities, tax legislation, customs legislation, customs authorities, taxpayers, financial and legal regulation.

Постановка проблеми. Найважливішим елементом адміністрування митних платежів є відповідна система суб'єктів. Тому визначення кола таких суб'єктів сприятиме пошуку механізму щодо вдосконалення їхньої діяльності та формуванню ефективного правового регулювання адміністрування митних платежів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням правового адміністрування митних платежів присвячені праці таких вчених, як Н.В. Атаманчук, А.О. Беспалова, О.О. Добрянська, Л.О. Копцева, М.П. Кучерявенко, Ю.В. Оніщик, Н.Ю. Пришва, Т.О. Проценко, А.В. Саленков, О.О. Семчик та ін. Однак проблема суб'єктів адміністрування митних платежів залишилась поза увагою науковців, що й зумовлює актуальність її детального дослідження.

Метою статті є визначення системи суб'єктів адміністрування митних платежів.

Виклад основного матеріалу. З'ясовуючи суб'єктів адміністрування митних платежів необхідно враховувати співвідношення таких понять як «суб'єкт митних правовідносин» та «суб'єкт адміністрування митних платежів». Суб'єкт митних правовідносин – це особа, що реально бере участь у митних правовідносинах [1, с. 167]. Суб'єктами митних правовідносин є широке коло осіб: митні органи, державні органи, органи місцевого самоврядування, посадові особи державних органів; підприємства, установи,

організації різних форм власності; громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства [1, с. 56]. Суб'єктом адміністрування митних платежів може бути тільки той суб'єкт митних правовідносин, який безпосередньо бере участь у виконанні обов'язку із сплати митних платежів. Тому окреслюючи суб'єктів адміністрування митних платежів не можна ототожнювати такі категорії як «суб'єкт адміністрування митних платежів» та «суб'єкт митних правовідносин», оскільки адміністрування митних платежів є лише частиною або окремим інститутом митного регулювання.

Обов'язковим суб'єктом адміністрування митних платежів є митні органи, оскільки згідно п. 6 ч. 2 ст. 544 Митного кодексу України (далі – МК України) вони забезпечують справляння митних платежів, здійснюють контроль правильності обчислення, своєчасності та повноти їх сплати, застосовують заходи щодо їх примусового стягнення у межах повноважень, визначених МК України, Податковим кодексом України (далі – ПК України) та іншими актами законодавства України, організовують застосування забезпечення сплати митних платежів, взаємодіють з гарантами, що надають гарантії [3].

Митні органи представляють владну сторону митних правовідносин. У п. 1 ч. 1 ст. 4 МК України встановлено, що митні органи – це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, митниці та митні пости [3]. Відповідно до ч. 1 ст. 543 МК України саме на митні органи покладається безпосереднє здійснення митної справи [3]. Згідно ч. 1 ст. 544 МК України призначенням митних органів є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України [3]. Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, є Державна митна служба України, діяльність якої спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів. Державна митна служба України реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи [4]. Митниця є митним органом, який у зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на митні органи [3]. Митниця є територіальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику [3]. Митний пост є митним органом, який входить до складу митниці як структурний підрозділ і в зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на митні органи [3].

Згідно ст. 41 ПК України митні органи є контролюючими органами та органами стягнення. Митні органи (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, його територіальні органи) є контролюючими органами щодо дотримання законодавства з питань митної справи та оподаткування митом, акцизним податком, податком на додану вартість, іншими податками та зборами, які відповідно до податкового, митного та

іншого законодавства справляються у зв'язку із ввезенням (пересиланням) товарів на митну територію України або територію вільної митної зони або вивезенням (пересиланням) товарів з митної території України або території вільної митної зони. Митні органи є органами стягнення, уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати платежів, які справляються у зв'язку із ввезенням (пересиланням) товарів на митну територію України або територію вільної митної зони або вивезенням (пересиланням) товарів з митної території України або території вільної митної зони [5].

Серед завдань, покладених на Державну митну службу України, можна виділити, що безпосередньо пов'язані із адмініструванням митних платежів, до яких слід віднести такі: 1) організовує та здійснює ведення обліку і адміністрування митних та інших платежів, контроль за справлянням яких законом покладено на Держмитслужбу, забезпечує контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою їх нарахування та сплати у повному обсязі платниками податків до відповідного бюджету під час переміщення товарів через митний кордон України та після завершення операцій з митного контролю та митного оформлення; 2) забезпечує та здійснює контроль за правильністю визначення митної вартості товарів відповідно до законодавства з питань митної справи, а також за правильністю класифікації та визначення країни походження товарів, що переміщуються через митний кордон України, в тому числі після завершення операцій з митного контролю та митного оформлення; взаємодіє з митними адміністраціями та іншими уповноваженими органами іноземних держав з питань проведення перевірки автентичності документів, які надавалися для підтвердження заявленої митної вартості, класифікації та країни походження товарів; 3) проводить відповідно до законодавства документальні перевірки дотримання вимог законодавства з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати у повному обсязі митних платежів, і зустрічні звірки; 4) забезпечує та здійснює контроль за проведенням роботи та надає в межах повноважень, визначених законом, розстрочення сплати митних платежів під час ввезення товарів на митну територію України в установленому законодавством порядку; 5) визначає у передбачених Митним та Податковим кодексами України випадках суми податкових та грошових зобов'язань платників податків; 6) застосовує до платників податків передбачені законом штрафні (фінансові) санкції за порушення вимог законодавства з питань митної справи та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на Держмитслужбу, інші санкції та обмеження у торгівлі з окремими країнами відповідно до міжнародних актів [4].

Отже, роль митних органів при адмініструванні митних платежів полягає у забезпеченні надходження митних платежів до Державного бюджету України. Діяльність митних органів щодо адміністрування митних платежів

здійснюється лише на підставі тих прав, які їм надано законодавством, і обов'язків, які на них покладено. Саме їх комплекс визначає зміст та межі діяльності митних органів у напрямку адміністрування митних платежів.

Митні органи, як обов'язкові суб'єкти, є однією стороною правовідносин із адміністрування митних платежів, другою стороною таких правовідносин є інші суб'єкти адміністрування митних платежів, до яких належать особи, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів, та особи, що сприяють адмініструванню митних платежів.

У ст. 293 МК України передбачено осіб, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів. Особою, на яку покладається обов'язок із сплати митних платежів, є декларант. Якщо декларування товарів здійснюється особою, уповноваженою на це декларантом, на таку особу покладається обов'язок із сплати митних платежів солідарно з декларантом [3].

Відповідно до п. 8 ст. 4 МК України декларант – це особа, яка самостійно здійснює декларування або від імені якої здійснюється декларування. У ст. 265 МК України встановлено, що декларантами можуть бути тільки резиденти, крім випадків переміщення через митний кордон України: 1) громадянами – особистих речей, транспортних засобів особистого користування та інших товарів для особистих, сімейних чи інших потреб, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності; 2) особами, які мають пільги згідно із статтями 383-386, 388, 389, 391, 392 МК України, - товарів, у зв'язку із ввезенням яких на митну територію України та вивезенням їх за межі цієї території такі пільги надаються; 3) представництвами іноземних фірм – товарів, що не підлягають відчуженню та призначені для службового користування цих представництв при декларуванні у митні режими тимчасового ввезення, реекспорту, транзиту, а також імпорту щодо товарів, ввезених для власних потреб таких представництв; 4) іноземними перевізниками – товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються територією України прохідним транзитом; 5) інших випадків, коли відповідно до законодавства України нерезидент має право розпоряджатися товарами на митній території України. Підприємства можуть бути декларантами, за умови перебування їх на обліку в митницях. Громадяни можуть бути декларантами після досягнення ними 16-річного віку. Декларант може здійснювати декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення самостійно або уповноважувати інших осіб на здійснення декларування від свого імені. Декларування товарів, що належать громадянам, може здійснюватися цими громадянами або іншими громадянами, уповноваженими на це власниками зазначених товарів нотаріально посвідченими дорученнями [3].

Згідно ч. 1 ст. 266 МК України декларант зобов'язаний: 1) здійснити декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до порядку, встановленого МК України; 2) на вимогу митного органу пред'явити товари, транспортні засоби комерційного призначення для

митного контролю і митного оформлення; 3) надати митному органу передбачені законодавством документи і відомості, необхідні для виконання митних формальностей; 4) у випадках, визначених МК України та ПК України, сплатити митні платежі або забезпечити їх сплату відповідно до розділу X МК України; 5) у випадках, визначених МК України та іншими законами України, сплатити інші платежі, контроль за справлянням яких покладено на митні органи [3].

До осіб, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів, віднесено платника податків – особа, на яку покладається обов'язок із сплати донарахованих митних платежів – податкового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки. Згідно п. 39 ч. 1 ст. 4 МК України платник податків – особа, на яку відповідно до МК України, ПК України та інших законів України покладено обов'язок зі сплати митних платежів [3]. У ст. 15 ПК України встановлено, що платниками податків визнаються фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з цим Кодексом або податковими законами, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів згідно з ПК України [5].

Обов'язки та права платника податків визначені у ст. 16 та ст. 17 ПК України. Права платників податків зумовлені існуванням обов'язку із сплати митних платежів, тобто спрямовані на виконання останнього. Адміністрування митних платежів охоплює відносини між митними органами і платниками щодо сплати й відносини щодо стягнення митних платежів. Основна мета адміністрування митних платежів – забезпечення виконання платником обов'язку із сплати митних платежів, отже, саме це лежить в основі адміністрування митних платежів. Усі права, надані законодавством платникам податків та митним органам, є лише законодавчо врегульованим інструментом, спрямованим на виконання обов'язку із сплати митних платежів [6, с. 116].

Крім декларанта та платника податків особами, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів, є: 1) у разі незаконного ввезення товарів на митну територію України, незаконного вивезення товарів за межі митної території України – особа, яка незаконно ввезла (вивезла) товари, а також особи, які брали участь у незаконному ввезенні (вивезенні) товарів, якщо вони знали або повинні були знати про незаконність такого ввезення (вивезення), та особи, які придбали у власність або у володіння незаконно ввезені товари, якщо в момент придбання вони знали або повинні були знати про незаконність ввезення, що належним чином доведено в порядку, встановленому законодавством України; 2) у разі вилучення товарів, що тимчасово зберігаються під митним контролем, з порушенням вимог МК України та інших нормативно-правових актів – особа, яка незаконно вилучила такі

товари, а також особи, які брали участь у незаконному вилученні таких товарів, зберігали та придбали такі товари, або особа, яка відповідає за забезпечення схоронності зазначених товарів; 3) у разі недотримання положень МК України щодо користування та розпорядження товарами або виконання інших вимог і умов, установлених МК України для застосування митних режимів, що передбачають умовне повне або часткове звільнення від сплати митних платежів, – особи, відповідальні за дотримання митного режиму; 4) у разі невиконання зобов'язань щодо використання чи споживання товарів, що впливають з умов цільового використання, за яких надається податкова пільга при випуску товарів для вільного обігу, – особа, на яку покладається обов'язок щодо виконання таких умов; 5) у разі заявлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення до митного режиму транзиту – особа, яка надала зобов'язання щодо доставки цих товарів, транспортних засобів до митного органу призначення; 6) у разі невиконання особою, відповідальною за сплату митних платежів, обов'язку із сплати митних платежів, якщо сплата митних платежів забезпечена гарантом відповідно до положень МК України, – гарант; 7) у разі застосування загальної фінансової гарантії для забезпечення сплати митних платежів – авторизований економічний оператор, який користується відповідним спеціальним спрощенням [3]. Якщо відповідно до норм МК України обов'язок із сплати митних платежів покладається на кількох осіб, такі особи виконують зазначений обов'язок солідарно.

Законодавство України з питань митної справи передбачає можливість сплати митних платежів як безпосередньо особами, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів, так і через інших суб'єктів. У податково-правовій літературі ця категорія осіб згадується як особи, що сприяють сплаті податків – зобов'язані особи, від дій яких залежить належне виконання обов'язків платників податків, контроль за повнотою і своєчасністю сплати податків, зборів і митних платежів до бюджетів і надання інформації про платника податків, необхідної для нарахування таких платежів [7, с. 67].

На наш погляд, до осіб, які сприяють виконанню обов'язку із сплати митних платежів, доцільно відносити тих суб'єктів, на яких законом прямо покладено такий обов'язок. До осіб, що сприяють адмініструванню митних платежів, слід віднести митних брокерів та агентів з митного оформлення. Згідно ст. ст. 416, 417 МК України митний брокер – це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. Митний брокер провадить митну брокерську діяльність у будь-якому митному органі України. За вчинення правопорушень, пов'язаних з провадженням митної брокерської діяльності, митний брокер несе відповідальність, встановлену цим Кодексом та іншими законами України. Взаємовідносини митного брокера з особою, яку він представляє, визначаються відповідним договором [3]. Відповідно до ст.

418 МК України агент з митного оформлення – це фізична особа – резидент, що перебуває в трудових відносинах з митним брокером і безпосередньо виконує в інтересах особи, яку представляє митний брокер, дії, пов'язані з пред'явленням органу доходів і зборів товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, потрібних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. Агент з митного оформлення має право виконувати свої функції з пред'явлення митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, потрібних для їх митного контролю та митного оформлення, у будь-якому митному органі України [3].

Висновки. Суб'єкти адміністрування митних платежів – це безпосередні учасники відносин у процесі виконання обов'язку із сплати митних платежів. Суб'єктів адміністрування митних платежів необхідно класифікувати за метою адміністрування митних платежів, з огляду на зв'язок того чи іншого суб'єкта митних правовідносин з об'єктом адміністрування митних платежів, а саме – виконанням обов'язку із сплати митних платежів, на: митні органи, що контролюють правильність обчислення, своєчасність та повноту сплати митних платежів; осіб, на яких покладається обов'язок із сплати митних платежів; осіб, що сприяють сплаті митних платежів. Належна взаємодія між суб'єктами адміністрування митних платежів сприятиме ефективному режиму своєчасного та в повному обсязі надходження митних платежів до Державного бюджету України.

Література:

1. Оніщик Ю.В. Співвідношення категорій «суб'єкт фінансового права» та «суб'єкт фінансових правовідносин». *Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України*. 2010. № 3 (50). С. 164–168.
2. Оніщик Ю.В. Правове регулювання митних відносин в Україні та в країнах Європейського Союзу: фінансово-правовий аспект: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2014. 439 с.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
4. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>.
5. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
6. Беспалова А.О. Правове регулювання адміністрування податків і зборів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2015. 233 с.
7. Податкове право: навч. посіб. / Г.В. Бех, О.О. Дмитрик, Д.А. Кобильнік та ін.; за ред. проф. М.П. Кучерявенка. К.: Юрінком Інтер, 2003. 400 с.

References:

1. Onishchik, Y.V. (2010). Spivvidnoshenya kategori «subject finansovogo prava» ta «subject finansovih pravovidnosin». [The correlation between the categories «subject of financial law» and «subject of financial legal relations»]. *Naukoviy visnik Nacionalnoi akademii dergavnoi podatkovoi slugbi*. № 3, 164–168 – Scientific Bulletin of the National Academy of the State Tax Service of Ukraine. 3, 164–168 [in Ukrainian].

2. Onishchuk, Y.V. (2014). Pravove reguluvanya mitnih vidnosin v Ukraini ta v krainah Evropeiskogo Soyuzu: finansovo-pravoviy aspekt [Legal regulation of customs relations in Ukraine and in the countries of the European Union: financial and legal aspect]. Kyiv [in Ukrainian].

3. Mitniy kodeks Ukraini: Zakon Ukraini vid 13 bereznya 2012 roku № 4495-VI. [Customs Code of Ukraine, 13, 2012] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> [in Ukrainian].

4. Pro zatverdenya pologen pro Dergavnu podatkovu slugbu Ukraini ta Dergavnu mitnu slugbu Ukraini: postanova Cabinetu Ministriv Ukraini vid 6 bereznya 2019 roku № 227. [On approval of the provisions on the State Tax Service of Ukraine and the State Customs Service of Ukraine, 6, 2019] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

5. Podatkoviy kodeks Ukraini: Zakon Ukraini vid 02 grudnya 2010 roku № 2755-VI. [Tax Code of Ukraine, 02, 2010] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].

6. Bespalova, A.O. (2015). Pravove reguluvanya administruvanya podatkiv i zboriv v Ukraini. [Legal regulation of tax and fee administration in Ukraine]. Odesa [in Ukrainian].

7. Kucheryavenko, M.P. (2003). Podatkove parvo [Tax Law]. Kyiv [in Ukrainian].